

Running head: KWALITEIT SIBLINGRELATIE EN AGRESSIEF PROBLEEMGEDRAG
BIJ ADOLESCENTEN

**Kwaliteit van de Siblingrelatie en Agressief Probleemgedrag bij Adolescenten:
Moderatie door Seksecombinaties**

Universiteit Utrecht
Faculteit Sociale Wetenschappen
Pedagogische Wetenschappen
Thesis Pedagogische Wetenschappen (200500130)

Universiteit Utrecht

Door: Amarins Fledderus (3849163)

Docent: Dr. Kirsten Buist

Tweede beoordelaar: Dr. Marjolein Vermande

Datum: 16 juni 2015

Voorwoord

Voor u ligt mijn masterthesis, die is uitgevoerd in het kader van de master Orthopedagogiek aan de Universiteit van Utrecht. Voordat u begint met het lezen van mijn onderzoek, wil ik op deze plek een aantal mensen bedanken die mij tijdens de verschillende fasen van het onderzoek hebben gesteund en met wie ik fijn heb kunnen overleggen.

Allereerst wil ik mijn thesis begeleider Kirsten Buist bedanken. Zij heeft mij bijgestaan tijdens het gehele traject en met haar kennis en kunde mijn thesis van adequate feedback voorzien, waardoor deze naar een hoger niveau is getild. Verder wil ik mijn medestudent Iris bedanken voor de fijne samenwerking en de gezellige pauzes die zeker nodig waren tijdens het analyseren van de data. Als laatste wil ik mijn ouders Erik en Gretha, en mijn vriend Myron, bedanken voor hun steun, betrokkenheid en kritische blik tijdens deze periode.

Utrecht, juni 2015

Amarins Fledderus

Samenvatting

Doel: Het doel van de huidige studie was om te onderzoeken of er een verband is tussen de kwaliteit van de siblingrelatie (conflict en relatieve status/macht) en agressief probleemgedrag bij adolescenten en of hierin verschillen zijn met betrekking tot seksecombinaties. **Method:** De steekproef omvatte 789 Nederlandse adolescenten tussen de 11-14 jaar van een representatieve groep middelbare scholen. De data zijn verzameld in vier opeenvolgende jaren via een cross-sectioneel design. Informatie is verkregen door zelf-rapportage vragenlijsten over de siblingrelatie en mate van agressief probleemgedrag. **Resultaten:** Er was sprake van een significant, positief verband tussen conflict en agressief probleemgedrag. Het positief significante verband tussen relatieve status/macht en agressie viel weg wanneer er gecontroleerd werd voor conflict. Er was geen verschil tussen homogene en heterogene siblingparen in de kwaliteit van de siblingrelatie en agressie. Tot slot speelde seksecombinaties geen modererende rol binnen het verband tussen de kwaliteit van de siblingrelatie en agressief probleemgedrag. **Conclusie:** Er is sprake van een positief verband tussen de kwaliteit van de siblingrelatie (mate van conflict en asymmetrie) en agressief probleemgedrag bij adolescenten. Er is geen verschil gevonden tussen seksecombinaties in de kwaliteit van de siblingrelatie en agressief gedrag. Tevens lijkt seksecombinatie geen modererende rol te spelen in het verband tussen de kwaliteit van de siblingrelatie en agressief probleemgedrag bij adolescenten.

Kernwoorden: siblingrelatie, agressief probleemgedrag, seksecombinaties, conflict, relatieve status/macht

Abstract

Aim: The aim of this study was to examine the relationship between quality of the sibling relationship (conflict and relative status/power) and aggressive problem behavior of adolescents and the role of gender combinations in this relationship. **Method:** This study included 789 Dutch adolescents in the age of 11 to 14 at a representative group of secondary schools. Data were collected in four consecutive years via a cross-sectional design. These data consisted of self-report questionnaires of adolescents about the sibling relationship and aggressive problem behavior. **Results:** Results showed a positive, significant relation between conflict and aggressive problem behavior. When controlled for sibling conflict, the association between relative status/power and aggressive was not significant. No differences were found between homogeneous and heterogeneous gender combinations in the quality of the sibling relationship and aggressive problem behavior. Furthermore, a possible moderation effect for gender combinations in the relation between sibling relationship quality and aggressive problem behavior was not found. **Conclusion:** The results indicate a positive relation between sibling relationship quality (conflict and relative status/power) and aggressive problem behavior. No differences have been found between the two gender combinations in sibling relationship quality and aggressive behavior. The relation between sibling relationship quality and aggressive problem behavior was not moderated by gender combination.

Keywords: sibling relationship, aggressive problem behavior, gender combinations, conflict, relative status/power.

Kwaliteit van de Siblingrelatie en Agressief Probleemgedrag bij Adolescenten: Moderatie door Seksecombinaties

Volgens het Centraal Bureau voor de Statistiek (CBS, 2014) heeft meer dan de helft van de kinderen in Nederland een broer of zus (sibling). Het merendeel van de kinderen heeft dus een siblingrelatie. De siblingrelatie vormt, naast onder andere de ouder-kindrelatie, een belangrijke en unieke context waarin de individuele ontwikkeling plaats vindt (Karas, Howe, & Aquan-Assee, 2007). Binnen deze relatie worden sociale en emotionele vaardigheden ontwikkeld (Buist, Deković, & Prinzie, 2013; Buist & Vermande, 2014). Verschillende kenmerken van de siblingrelatie onderstrepen het belang om deze relatie beter in kaart te brengen. Allereerst is de relatie tussen siblings een van de langst durende relaties in het leven van een individu (Noller, 2005). Daarnaast brengen siblings veel tijd met elkaar door, meer dan bijvoorbeeld met hun ouders (Sanders, 2004, geciteerd in Buist et al., 2013). En tot slot is aangetoond dat de siblingrelatie invloed heeft op het psychosociaal functioneren van het kind (Noller, 2005). Al deze kenmerken samen plus het gegeven dat het merendeel van de kinderen een sibling heeft, maakt dat onderzoek naar deze relatie belangrijk is.

De kwaliteit van de siblingrelatie bestaat uit verschillende deelaspecten: warmte, conflict, relatieve status/macht en rivaliteit (Buhrmester & Furman, 1990). Het huidige onderzoek zal specifiek onderzoeken of er sprake is van een verband tussen de kwaliteit van de siblingrelatie en agressief probleemgedrag bij adolescenten. Onderzoek toont aan dat conflict sterker samenhangt met de kwaliteit van de siblingrelatie dan warmte (Buist et al., 2013). Daarnaast is onderzoek over de rol van relatieve status/macht schaars. Op basis van deze gegevens zal dit onderzoek zich dan ook richten op conflict en relatieve status/macht.

Conflict en Agressief gedrag

Verschillende studies hebben onderzoek gedaan naar de relatie tussen conflict binnen de siblingrelatie en agressief gedrag (Aguilar, O'Brien, August, Aoun, & Hektner, 2001; Buist et al., 2013; Buist & Vermande, 2014; Natsuaki, Ge, Reiss, & Neiderhiser, 2009). Conflict kan worden gekenmerkt door ruzie, vijandigheid, pesten, vechten en jaloezie (Sanders, 2004, geciteerd in Buist et al., 2013). De genoemde studies hebben consistent gerapporteerd dat een hoge mate van conflict binnen de siblingrelatie een risicofactor is voor het ontwikkelen van agressief gedrag bij adolescenten (Aguilar et al., 2001; Buist et al., 2013; Buist & Vermande, 2014; Natsuaki et al., 2009). De sociale leertheorie biedt een verklaring voor deze relatie. In deze theorie staat onderlinge imitatie en versterking van gedrag centraal (Bandura, geciteerd in Maccoby, 2007). Stauffacher en DeHart (2006) tonen in hun onderzoek aan dat negatieve

interactiepatronen tussen siblings hoogstwaarschijnlijk worden gegeneraliseerd naar andere contexten, wat vervolgens leidt tot agressief gedrag buiten de siblingrelatie. Een andere studie omschrijft de siblingrelatie als oefenterrein voor agressieve interacties, wat de kans op externaliserend probleemgedrag vergroot (Slomkowski, Rende, Conger, Simons, & Conger, 2001). In de recente literatuur komen dus consistente resultaten naar voren waaruit blijkt dat conflict positief samenhangt met agressief gedrag bij adolescenten.

Relatieve Status/Macht en Agressief Gedrag

Een ander aspect van de kwaliteit van de siblingrelatie is relatieve status/macht. Dit aspect heeft betrekking op de rolverdeling tussen siblings, die symmetrisch of asymmetrisch van aard kan zijn. De relatie tussen siblings is symmetrisch wanneer ze gelijkwaardig ten opzichte van elkaar handelen. Er is dan geen of nauwelijks verschil in status of macht. Bij een asymmetrische rolverdeling is er wel verschil in status en macht (Buhrmester & Furman, 1990). Wanneer kinderen in de adolescentiefase terecht komen, wordt de siblingrelatie minder asymmetrisch en meer egalitair. De competenties en ontwikkelingsstatus van de siblings worden in deze fase namelijk meer gelijk en dit leidt tot meer begrip en respect tussen de siblings (Yeh & Lempers, 2004).

In tegenstelling tot conflict, is er over een mogelijk verband tussen relatieve status/macht en agressief gedrag bij adolescenten weinig bekend. Het zou zo kunnen zijn dat adolescenten die sterk gedomineerd worden door hun broer of zus hier verzet tegen vertonen en agressief gedrag ontwikkelen. Daarnaast zouden adolescenten die hun broer of zus domineren ook in andere contexten negatieve interactiepatronen en agressief gedrag kunnen vertonen. Volgens beide argumenten zou meer statusverschil (meer asymmetrie) dus samen kunnen hangen met meer agressie.

Verschillen tussen Seksecombinaties

Wanneer er wordt onderzocht of er sprake is van een verband tussen de kwaliteit van de siblingrelatie en agressief gedrag, is het van belang om te kijken naar potentiële moderatoren. Eerdere onderzoeken tonen aan dat verschillen in seksecombinaties invloed lijken te hebben op het verband tussen de kwaliteit van de siblingrelatie en psychosociaal functioneren (Fagan & Najman, 2003; Slomkowski et al., 2001). Seksecombinaties worden in het huidige onderzoek onderverdeeld in homogene (broer-broer en zus-zus paren) groepen en heterogene (broer-zus paren) groepen.

Studies die de kwaliteit van siblingrelaties binnen verschillende seksecombinaties onderzochten, concludeerden dat de relatie bij homogene paren gemiddeld van hogere

kwaliteit is in vergelijking met heterogene paren (Aguilar et al., 2001; Buist, 2010; Jenkins Tucker, McHale, & Crouter, 2001). Een studie van Yu en Gamble (2008) laat echter zien dat homogene paren meer conflicten hebben dan heterogene paren. Bovendien zijn er ook nog studies die geen verschillen vinden (McHale, Whiteman, Kim, & Crouter, 2007; Sherman, Lansford, & Volling, 2006). Kortom, de resultaten uit onderzoeken naar sekseverschillen in de kwaliteit van siblingrelaties zijn tegenstrijdig.

Tevens schetsen onderzoeken naar seksecombinaties en agressief probleemgedrag geen eenduidig beeld (Aguilar et al., 2001; Conner, Steingard, Anderson, & Melloni, 2003; Tucker, Gundy, Wiesen-Martin, Sharp, Rebellon, & Stracuzzi, 2015). Een studie die eerder gevonden verschillen in seksecombinaties bevestigt, concludeert dat jongens meer agressief gedrag vertonen in de siblingrelatie en dat agressief gedrag meer voorkomt binnen heterogene siblingparen dan bij homogene siblingparen (Aguilar et al. 2001). Andere studies vinden daarentegen geen verschillen in agressief gedrag (Conner et al., 2003; Tucker et al., 2015).

Onderzoek naar seksecombinaties als moderator in het verband tussen de kwaliteit van de siblingrelatie en agressief probleemgedrag is schaars. Er zijn echter wel enkele studies die onderzoek hebben gedaan naar delinquent gedrag en deze concludeerden dat seksecombinaties een modererende rol lijkt te spelen (Fagan & Najman, 2003; Slomkowski et al., 2001). Daarnaast toont meta-analyse onderzoek aan dat seksecombinaties een modererende rol speelt in de relatie tussen de kwaliteit van de siblingrelatie en internaliserend probleemgedrag, waarbij broerparen de relatie tussen deze twee variabelen significant lijkt te beïnvloeden. Het is niet bekend of seksecombinaties een modererende rol speelt in de relatie tussen de kwaliteit van de siblingrelatie en agressief probleemgedrag. Het huidige onderzoek zal deze vraag dan ook exploratief onderzoeken.

Huidig Onderzoek

Het doel van dit onderzoek is onderzoeken of er een verband bestaat tussen de kwaliteit van de siblingrelatie en agressief probleemgedrag bij adolescenten en of hierin verschillen zijn met betrekking tot seksecombinaties. Deze studie is een van de weinige die de rol van relatieve status/macht onderzoekt en dit maakt het onderzoek wetenschappelijk relevant. Daarnaast kan meer inzicht in het verband mogelijk handvaten geven binnen de Nederlandse gezinstherapieën. Clinici en ouders bestempelen conflicten tussen siblings vaak als 'gewoon', zonder rekening te houden met de impact die deze conflicten kunnen hebben op adolescenten. Onderzoek helpt te bepalen welke signalen belangrijk zijn tijdens diagnostiek en behandeling (Stocker, Burwell, & Briggs, 2002).

Om dit doel te bereiken zijn vier deelvragen gesteld. Allereerst: Is er een verband tussen conflict binnen de siblingrelatie en agressief probleemgedrag? Op basis van de besproken literatuur wordt verwacht dat conflict een positief verband heeft met agressief probleemgedrag. De tweede deelvraag luidt: Is er een verband tussen relatieve status/macht binnen de siblingrelatie en agressief probleemgedrag? Op basis van de literatuur kan er geen verwachting worden opgesteld. Echter, op basis van de besproken redentatie kan met enige voorzichtigheid worden verwacht dat er sprake is van een positief verband tussen machtsverschil en agressief gedrag. De derde deelvraag luidt: Zijn er verschillen tussen homogene en heterogene seksecombinaties in kwaliteit van de siblingrelatie en agressief probleemgedrag? Vanwege het gebrek aan consistentie in de bestaande literatuur en het gebrek aan onderzoek naar verschil tussen seksecombinaties in relatieve status/macht wordt deze vraag exploratief onderzocht. Tot slot luidt de laatste deelvraag: Zijn er verschillen tussen homogene en heterogene seksecombinaties in het verband tussen kwaliteit van de siblingrelatie en agressief probleemgedrag? Ook deze vraag zal in huidige onderzoek exploratief worden onderzocht.

Methode

Participanten

Er zijn vragenlijsten afgenomen bij 892 brugklassers, waarbij er een gemiddelde leeftijd was van 12,48 jaar (reikwijdte 11-14 jaar) ($sd = 0.58$). In dit onderzoek is gebruik gemaakt van de data van scholieren die een broer of zus hebben en een vragenlijst over hun sibling hebben ingevuld. Dit omvat de data van 789 scholieren, waarvan 400 adolescenten (50,7%) rapporteerden over de relatie met hun broer en 389 adolescenten (49,3%) over de relatie met hun zus.

Procedure

In dit onderzoek is gebruik gemaakt van de data die verkregen zijn in het kader van eerder onderzoek. Voor dit cross-sectionele onderzoek zijn gedurende de jaren 2008 tot en met 2012 steeds op een andere school door studenten data verzameld, door middel van een gepoolde steekproef. Deze data zijn verzameld op vijf middelbare scholen verspreid over Midden- en Zuid-Nederland, niveaus lopend van VMBO-t tot VWO. De brugklassers kregen een brief mee naar huis, met daarin informatie over het onderzoek

De brugklassers vulden veelal tijdens de mentoruren de vragenlijst in onder begeleiding van studenten en mentor. De vragenlijst betrof een samenstelling van vragen over verschillende onderwerpen en kostte ongeveer een uur om in te vullen.

Meetinstrumenten

Conflict en relatieve status/macht. De concepten conflict en relatieve status/macht binnen de siblingrelatie zijn gemeten met behulp van de *Sibling Relationship Questionnaire* (SRQ; Buhrmester & Furman, 1990). Het concept conflict is gemeten met de subschaal conflict van de SRQ, die bestaat uit 9 items. Voorbeelden van items zijn: ‘Hoe vaak zijn jij en deze broer/zus gemeen tegen elkaar?’ en ‘Hoe vaak maken jij en deze broer/zus ruzie met elkaar?’. Het concept relatieve status/macht is gemeten met de subschaal relatieve status/macht van de SRQ, die bestaat uit 12 items. Voorbeelden van items zijn: ‘Hoe vaak doe jij deze broer/zus iets voor, als hij/zij niet weet hoe het moet?’ en ‘Hoe vaak dwingt deze broer/zus jou om iets te doen?’. Binnen deze schaal kan onderscheid worden gemaakt tussen de subschalen koestering (nurturance) door de brugklasser, koestering door de sibling, dominantie door de brugklasser en dominantie door de sibling. De variabele relatieve status/macht is als volgt geschaald. Allereerst is er een statusschaal gemaakt: (koestering door de brugklasser + dominantie door de brugklasser) – (koestering door de sibling + dominantie door de sibling). Vervolgens is deze statusschaal omgezet in een absolute variabele. Deze absolute variabele geeft weer in hoeverre er in de siblingrelatie sprake is van ongelijkheid en machtsverschillen. Een hogere score op deze schaal betekent meer machtsverschillen. De items van beide concepten zijn op een vijf-puntsschaal beantwoord (1 = *nauwelijks* en 5 = *extreem veel*). De subschalen hebben een interval meetniveau. De subschaal conflict is geconstrueerd op basis van het gemiddelde van de betreffende items en de subschaal relatieve status/macht is geconstrueerd op basis van het gemiddelde van de absolute variabele. De betrouwbaarheid van de schaal relatieve status/macht bedraagt $\alpha = .75$, en die van de schaal conflict bedraagt $\alpha = .87$. Beide waarden kunnen worden beoordeeld als goed (Field, 2009). De SRQ is niet door de COTAN beoordeeld.

Agressief gedrag. Agressief gedrag Dit concept is gemeten met de subschaal Agressief gedrag van de *Youth Self Report* (YSR; Achenbach, 1991; Verhulst, Ende, & Koot, 1997), die bestaat uit 19 items. Voorbeelden van items zijn: ‘Ik maak veel ruzie’ en ‘Ik schep op of doe stoer’. De items zijn op een drie-puntsschaal beantwoord met een ordinaal meetniveau (0 = *helemaal niet van toepassing* en 2 = *duidelijk of vaak van toepassing*). De subschaal heeft een interval meetniveau en is geconstrueerd op basis van het gemiddelde van de betreffende items. De betrouwbaarheid van de schaal agressief gedrag bedraagt $\alpha = .82$, wat kan worden gewaardeerd als goed (Field, 2009). De COTAN heeft in 1999 de

begripsvaliditeit en de criteriumvaliditeit als voldoende beoordeeld (Evers, Van Vliet-Mulder, & Groot, 2006).

Resultaten

Beschrijvende Statistieken

De beschrijvende statistieken van de concepten worden weergegeven in Tabel 1.

Tabel 1

Beschrijvende Statistieken van de Concepten Conflict, Relatieve Status/Macht en Agressie.

	<i>N</i>	<i>M</i>	<i>Min.</i>	<i>Max.</i>	<i>SD</i>
Conflict	819	2.72	1.00	4.78	0.78
Relatieve status/macht	819	1.17	0.00	7.33	1.05
Agressie	891	1.35	1.00	2.79	0.26

Kwaliteit Siblingrelatie en Agressief Probleemgedrag

Om te onderzoeken of er een verband is tussen de kwaliteit van de siblingrelatie en agressief probleemgedrag van adolescenten is gebruik gemaakt van een hiërarchische regressie. Er zijn twee stappen geanalyseerd. In de eerste stap is relatieve status/macht als onafhankelijke variabele toegevoegd. In stap twee is de variabele conflict hieraan toegevoegd. Tijdens beide stappen is agressief probleemgedrag de afhankelijke variabele. De aannames lineariteit, homoscedasticiteit, multicollineariteit en normaliteit zijn gecontroleerd; deze zijn niet geschonden.

De uitgevoerde hiërarchische regressie is voor zowel stap één, $F, (1, 817) = 5.53, p = .02$, als stap twee, $F, (2, 816) = 61.86, p < 0.001$, statistisch significant gebleken. In Tabel 2 worden de B-waarden, de beta's en de ΔR^2 weergegeven.

Tabel 2

Hiërarchische Regressie Analyse met Kwaliteit Siblingrelatie als Voorspellers voor Agressie

N=819	<i>B</i>	β	ΔR^2
Model 1			.01*
Relatieve status/macht	.02	.08*	
Model 2			.13***
Relatieve status/macht	.00	.02	
Conflict	.12	.36***	

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$.

Er is sprake van een significant positief verband tussen conflict en agressief gedrag: adolescenten die meer conflicten met hun siblings hebben, rapporteren ook meer agressief probleemgedrag. Opvallend is dat het positieve verband tussen relatieve/status macht en agressief probleemgedrag, tegen de verwachting in, alleen significant is wanneer er niet gecontroleerd wordt voor conflict.

Verschillen tussen Seksecombinaties in Kwaliteit Siblingrelatie en Agressie

De vraag of er verschillen tussen homogene en heterogene seksecombinaties zijn in de kwaliteit van de siblingrelatie en agressief probleemgedrag is onderzocht met een MANOVA. In de analyse is de variabele seksecombinaties de onafhankelijke variabele. Conflict, relatieve status/macht en agressie zijn de afhankelijke variabelen. De aannames lineariteit, homogeniteit van de variantie, multicollineariteit en normaliteit zijn gecontroleerd; deze zijn niet geschonden.

De uitgevoerde MANOVA is niet statistisch significant gebleken, $F(3, 778) = 0.57$, $p = .635$, partial $\eta^2 = 0.00$. Dit betekent dat er geen significant verschil is tussen de homogene en heterogene groepen in kwaliteit van de siblingrelatie (conflict en relatieve status/macht) en agressie. In Tabel 3 worden de resultaten per concept weergegeven.

Tabel 3

Gemiddelden, Standaarddeviaties en MANOVA voor Conflict, Relatieve Status/Macht en Agressie

	Homogeen (N=370)		Heterogeen (N=412)		MANOVA
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>F</i>
Conflict	2.75	0.78	2.70	0.78	.92
Relatieve status/macht	1.21	1.06	1.15	1.05	.03
Agressie	1.35	0.25	1.35	0.27	.72

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Verschillen tussen Seksecombinaties in het Verband tussen Kwaliteit Siblingrelatie en Agressie

Om te onderzoeken of de variabele seksecombinaties een modererende rol speelt in het verband tussen de kwaliteit van de siblingrelatie en agressief probleemgedrag is gebruik gemaakt van een hiërarchische regressie analyse. In de eerste stap is de dummyvariabele seksecombinaties als onafhankelijke variabele toegevoegd. Vervolgens zijn in de tweede stap

de variabelen conflict en relatieve status/macht hieraan toegevoegd. Tot slot in de derde stap zijn de interactie variabelen tussen seksecombinaties en de kwaliteit van de siblingrelatie toegevoegd, om te onderzoeken in hoeverre deze een modererende rol spelen. De aannames lineariteit, homoscedasticiteit, multicollineariteit en normaliteit zijn gecontroleerd; deze zijn niet geschonden.

De uitgevoerde hiërarchische regressie is voor zowel stap één, $\Delta F(1,780) = 0.03, p = .87$, als stap drie, $\Delta F(2, 776) = 0.05, p = .956$ niet statistisch significant gebleken. Stap twee is wel significant gebleken, $\Delta F(2, 778) = 60.62, p < .001$. Dit betekent dat de variabele seksecombinaties geen modererende rol speelt in het verband tussen de kwaliteit van de siblingrelatie en agressief probleemgedrag. Het effect van conflict en relatieve status/macht op agressief gedrag is dus niet verschillend voor homogene en heterogene siblingparen. In Tabel 4 worden de B-waarden, de beta's en de ΔR^2 gegeven voor de drie stappen.

Tabel 4

Hiërarchische Regressie Analyse inclusief Interactie-effecten.

N=782	B	β	ΔR^2
Model 1			.00
Seksecombinaties	.01	.02	
Model 2			.14***
Conflict	.12	.36***	
Relatieve status/macht	.00	.01	
Model 3			.00
Seksecombinaties *	.00	.01	
conflict			
Seksecombinaties *	.00	.00	
relatieve status/macht			

Noot. Seksecombinaties werd gedummy-codeerd (0=homogeen).

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Discussie

In deze studie is onderzoek gedaan naar de relatie tussen de kwaliteit van de siblingrelatie en agressief probleemgedrag bij adolescenten. Daarnaast is onderzocht of er sprake is van verschillen in seksecombinaties en in hoeverre seksecombinaties een modererende rol spelen in het verband tussen de kwaliteit van de siblingrelatie en agressief probleemgedrag.

De eerste vraag die gesteld is in de huidige studie is of er een verband is tussen conflict binnen de siblingrelatie en agressief probleemgedrag bij adolescenten. De hypothese dat conflict binnen de siblingrelatie positief samenhangt met agressief probleemgedrag kan op basis van deze studie worden aangenomen. Deze bevinding ondersteunt eerder onderzoek (Aguilar et al., 2001; Buist et al., 2013; Buist & Vermande, 2014; Natsuaki et al., 2009). De positieve relatie kan worden verklaard met behulp van de sociale leertheorie (Bandura, geciteerd in Maccoby, 2007). Deze theorie geeft aan dat de negatieve interactiepatronen die voorkomen tussen siblings mogelijk worden gegeneraliseerd naar andere contexten. Adolescenten die regelmatig conflictueus gedrag ervaren met hun sibling kunnen dit gedrag gaan imiteren (Stauffacher & DeHart, 2006). Daarnaast kan de siblingrelatie gelden als oefenterrein voor agressieve interacties (Slomkowski et al., 2001).

De tweede vraag die in het huidige onderzoek aan de orde is gesteld, is of er een verband is tussen relatieve status/macht en agressief probleemgedrag bij adolescenten. Op basis van logische redenering werd met enige voorzichtigheid verwacht dat meer machtsverschil binnen de siblingrelatie samengaat met een hogere mate van agressief probleemgedrag. De hypothese kan op basis van deze studie gedeeltelijk worden aangenomen. Er is een positief, significant verband gevonden tussen de mate van machtsverschil binnen de siblingrelatie en agressief probleemgedrag, maar dit significante verband valt weg wanneer er gecontroleerd wordt voor conflict. Anders gezegd, wanneer relatieve status/macht in isolatie wordt bekeken hangt deze significant samen met agressief gedrag. Echter, wanneer deze variabele in context wordt geplaatst met conflict is er geen sprake meer van een significant verband. Dit laatste gegeven zal eerder voorkomen in de praktijk en deze uitkomst lijkt dan ook meer waarde te hebben met betrekking tot praktische implicaties. Aangezien geen literatuur bekend is over de relatie tussen relatieve status/macht en agressief probleemgedrag, geeft deze uitkomst nieuwe inzichten op dit vlak. Een hypothetische verklaring voor het, geïsoleerde, gevonden verband zou kunnen zijn dat adolescenten die gedomineerd worden door hun sibling het gebrek aan macht en status als frustrerend kunnen ervaren en vervolgens agressief gedrag ontwikkelen. Daarnaast zouden adolescenten die hun sibling domineren ook in andere contexten negatieve interactiepatronen kunnen laten zien. Het gevonden verband is zwak en een verklaring hiervoor zou kunnen zijn dat adolescenten zich eerder verdrietig en onzeker voelen in plaats van boos vanwege het machtsverschil. Mogelijk hangt relatieve status/macht dan ook meer samen met internaliserende problematiek.

De derde deelvraag die in deze studie is onderzocht, is: Zijn er verschillen tussen homogene en heterogene seksecombinaties in de kwaliteit van de siblingrelatie en agressief probleemgedrag? Deze vraag bestaat uit twee delen en zal dan ook per onderdeel besproken worden. De vraag naar het verschil in de kwaliteit van de siblingrelatie is explorerend onderzocht vanwege het gebrek aan consistentie in de bestaande literatuur en gebrek aan onderzoek naar het verschil tussen seksecombinaties in relatieve status/macht. Op basis van de bevindingen kan worden geconcludeerd dat er geen sprake is van een significant verschil tussen homogene en heterogene siblingparen in de kwaliteit van de siblingrelatie. Deze bevindingen komen overeen met eerdere onderzoeken, die tevens geen verschillen vonden in seksecombinaties en mate van conflict (McHale et al., 2007; Sherman et al., 2006).

Ook de vraag of er sprake is van verschillen tussen seksecombinaties in agressief probleemgedrag is explorerend onderzocht. Op basis van de bevindingen kan worden geconcludeerd dat er geen sprake is van een significant verschil tussen homogene en heterogene siblingparen in agressief probleemgedrag.

Een hypothetische verklaring voor de niet gevonden verschillen tussen de seksecombinaties in de kwaliteit van de siblingrelatie en agressief gedrag, tevens een beperking van het huidige onderzoek, is dat er in dit onderzoek geen onderscheid is gemaakt naar broer-broer paren en zus-zus paren. Onderzoek toont aan dat jongens gemiddeld meer externaliserend probleemgedrag vertonen dan meisjes (Reitz, Deković, & Meijer, 2005). Geen verschil tussen zus-zus paren en heterogene paren zou een mogelijk verschil tussen broer-broer-paren en heterogene paren doen laten uitblijven. Binnen dit onderzoek was het niet haalbaar om dit onderscheid te maken, dus verder onderzoek is gewenst om deze kwestie in kaart te brengen.

Tot slot is onderzocht in hoeverre seksecombinaties een modererende rol speelt in het verband tussen de kwaliteit van de siblingrelatie en agressief probleemgedrag. Deze vraag werd exploratief onderzocht, aangezien er weinig bekend is over onderzoek naar het moderatie effect binnen dit specifieke verband. Op basis van de bevindingen kan worden geconcludeerd dat seksecombinaties geen modererende rol lijkt te spelen binnen het verband tussen de kwaliteit van de siblingrelatie en agressief gedrag. Het aantal vergelijkbare studies is zeer beperkt en het huidige onderzoek is een van de eerste die deze kwestie heeft onderzocht. Er kan worden geconcludeerd dat het effect van de kwaliteit van de siblingrelatie op agressief gedrag hetzelfde lijkt voor homogene en heterogene siblingparen, maar er is aanvullend onderzoek nodig om deze resultaten te bevestigen.

Er zijn een aantal beperkingen aan deze studie. Allereerst is er in deze studie geen onderzoek gedaan naar longitudinale effecten, maar is er gekozen voor een cross-sequentieel onderzoek. Er kan dan ook geen uitspraak worden gedaan over mogelijke causaliteit. Echter, een cross-sequentieel onderzoek vormt een goed alternatief voor longitudinaal onderzoek, waar bezwaren aan kleven zoals de grote kans op uitval van respondenten, de tijd en de kosten. Een andere beperking is dat in dit onderzoek uitsluitend gebruik is gemaakt van zelfrapportage door de adolescent. Het risico van zelfrapportage is dat de respondent sociaal wenselijk antwoordt. De vragenlijsten zijn echter anoniem afgenomen, wat het risico op sociale wenselijkheid verkleint. Het toevoegen van andere percepties (leerkracht, ouders et cetera) op de kwaliteit van de siblingrelaties en agressief gedrag kunnen de perceptie van de adolescent aanvullen en op die manier een completer beeld geven. Tevens is er in deze studie geen rekening gehouden met andere variabelen, zoals leeftijdsverschil tussen de siblings en intelligentie van de adolescent. Onderzoek toont aan dat leeftijdsverschil een modererende rol speelt in het verband tussen de kwaliteit van de siblingrelatie en psychopathologie bij adolescenten (Buist et al., 2013). Daarnaast toont onderzoek aan dat de verbale intelligentie van adolescenten correleert met de mate van agressie die zij vertonen (Lynam & Henry, 2001). Toekomstige studies zouden de rol van dergelijke variabelen kunnen onderzoeken in de relatie tussen de kwaliteit van de siblingrelatie en agressief probleemgedrag bij adolescenten. Tot slot is in het huidige onderzoek geen onderscheid gemaakt naar broer-broer en zus-zus paren binnen de homogene paren, wat mogelijk de resultaten van de onderzochte verbanden heeft beïnvloed. Deze beperking biedt suggesties voor vervolgonderzoek.

Er is echter ook een aantal sterke punten aan dit onderzoek te benoemen. Ten eerste is er gebruik gemaakt van een redelijk grote steekproef, wat de representativiteit bevordert. Daarnaast kennen de scholen waarbij de data is verzameld een breed opleidingsniveau, wat tevens de representativiteit ten goede komt. Een ander sterk punt is dat dit onderzoek zich onderscheidt van andere onderzoeken, doordat het concept relatieve status/macht is onderzocht in relatie tot agressief gedrag bij adolescenten. Het feit dat relatieve status/macht alleen geïsoleerd en niet in context met conflict lijkt samen te hangen met agressie is een belangrijke bevinding, die aangeeft dat onderzoekers en clinici zich beter kunnen concentreren op andere kenmerken van de siblingrelatie. Tot slot sluiten de analyses goed aan op de onderzochte vragen, waardoor deze beantwoord konden worden.

Conclusie en Praktische Implicaties

Samengevat laten de resultaten van dit onderzoek zien dat er sprake is van een positief verband tussen conflict binnen de kwaliteit van de siblingrelatie en agressief probleemgedrag bij adolescenten. Er lijkt geen sprake te zijn van verschillen tussen homogene en heterogene seksecombinaties in de kwaliteit van de siblingrelatie en agressief probleemgedrag. Daarnaast lijkt seksecombinaties ook geen modererende rol te spelen in het verband tussen de kwaliteit van de siblingrelatie en agressief probleemgedrag. Met de resultaten van het huidige onderzoek is zowel kennis bevestigd als nieuwe kennis verkregen. Met deze kennis kan mogelijk ingespeeld worden op de preventie van agressieve problematiek bij adolescenten, waarbij er aandacht wordt besteed aan het aanpakken van conflicten binnen de siblingrelatie. Daarnaast geeft het verkregen inzicht in de siblingrelatie handvaten voor diagnostiek en behandeling van agressiviteit bij adolescenten (Stocker, Burwell, & Briggs, 2002). Het lijkt erop dat het terugbrengen van de hoeveelheid en ernst van de conflicten in de siblingrelatie impact zou kunnen hebben op de mate van agressief gedrag van adolescenten. Momenteel wordt de siblingrelatie nog onderbelicht in onderzoek en de praktijk, maar het huidige onderzoek suggereert dat de siblingcontext nuttige aanknopingspunten biedt om het functioneren van adolescenten te verbeteren.

Referenties

- Achenbach, T. M. (1991). *Manual for the Youth Self-Report and 1991 Profile*. Burlington: University of Vermont, Department of Psychiatry.
- Aguilar, B., O'Brien, K. M., August, G. J., Aoun, S. L., & Hektner, J. M. (2001). Relationship quality of aggressive children and their siblings: A multiinformant, multimeasure investigation. *Journal of Abnormal Child Psychology*, *29*, 479-489. doi:10.1023/A:1012273024211
- Buhrmester, D., & Furman, W. (1990). Perceptions of sibling relationships during middle childhood and adolescence. *Child Development*, *61*, 1387-1398. doi:10.2307/1130750
- Buist, K. L. (2010). Sibling relationship quality and adolescent delinquency: A latent growth curve approach. *Journal of Family Psychology*, *24*, 400-410. doi:10.1037/a0020351
- Buist, K. L., Deković, M., & Prinzie, P. (2013). Sibling relationship quality and psychopathology of children and adolescents: A meta-analysis. *Clinical Psychology Review*, *33*, 97-106. doi:10.1016/j.cpr.2012.10.007
- Buist, K. L., & Vermande, M. (2014). Sibling relationship patterns and their association with child competence and problem behavior. *Journal of Family Psychology*, *28*, 529-537. doi:10.1037/a0036990
- Centraal Bureau voor de Statistiek (2014). *Huishoudens; kindertal, leeftijdsklasse kind, regio, 1 januari..* Geraadpleegd op 29 mei 2015 via <http://statline.cbs.nl/Statweb/publication/?DM=SLNL&PA=71487NED&D1=a&D2=0-6&D3=0&D4=0,4,9,12-13&HDR=T&STB=G1,G2,G3&VW=T>
- Conner, D. F., Steingard, R. J., Anderson, J. J., & Melloni, R. H. (2003). Gender differences in reactive and proactive aggression. *Child Psychiatry and Human Development*, *33*, 279-294. doi:10.1023/A:1023084112561
- Evers, A., Vliet-Mulder, J. C. van, & Groot, C. J. (2006). *Documentatie van tests en testresearch in Nederland, aanvulling 2006/02 (COTAN)*. Amsterdam: Boom test uitgevers.
- Fagan, A. A., & Najman, J. M. (2003). Sibling influences on adolescent delinquent behaviour: An Australian longitudinal study. *Journal of Adolescence*, *26*, 546-558. doi:10.1016/S0140-1971(03)00055-1
- Field, A. (2009). *Discovering Statistics: Using SPSS*. London: Sage.

- Jenkins Tucker, J. C., McHale, S. M., & Crouter, A. C. (2001). Conditions of sibling support in adolescence. *Journal of Family Psychology, 15*, 254-271. doi:10.1037/0893-3200.15.2.254
- Karos, L. K., Howe, N., & Aquan-Assee, J. (2007). Reciprocal and complementary sibling interactions, relationships quality and socio-emotional problem solving. *Infant and Child Development, 16*, 577-596. doi:10.1002/icd.492
- Lynam, D. R., & Henry, B. (2001). The role of neuropsychological deficits in conduct disorders. In J. Hill & B. Maughan (Eds.), *Conduct Disorders in Childhood and Adolescence* (pp. 235-263). New York, NY: Cambridge University Press.
- Maccoby, E. E. (2007). Historical overview of socialization research and theory. In J. E. Grusec & P. D. Hastings (Eds.), *Handbook of Socialization: Theory and Research* (18). New York, NY: The Guilford Press.
- McHale, S. M., Whiteman, S. D., Kim, J., & Crouter, A. C. (2007). Characteristics and correlates of sibling relationships in two-parent African American families. *Journal of Family Psychology, 21*, 227-235. doi:10.1037/0893-3200.21.2.227
- Natsuaki, M. N., Ge, X., Reiss, D., & Neiderhiser, J. M. (2009). Aggressive behavior between siblings and the development of externalizing problems: Evidence from a genetically sensitive study. *Developmental Psychology, 45*, 1009-1018. doi:10.1037/a0015698
- Noller, P. (2005). Sibling relationships in adolescence: Learning and growing together. *Personal Relationships, 12*, 1-22. doi:10.1111/j.1350-4126.2005.00099.x.
- Reitz, E., Deković, M., & Meijer, A. M. (2005). The structure and stability of externalizing and internalizing problem behavior during early adolescence. *Journal of Youth and Adolescence, 34*, 577-588. doi:10.1007/s10964-005-8947-z
- Sherman, A. M., Lansford, J. E., & Volling, B. L. (2006). Sibling relationships and best friendships in young adulthood: Warmth, conflict, and well-being. *Personal Relationships, 13*, 151-165. doi:10.1111/j.1475-6811.2006.00110.x
- Slomkowski, C., Rende, R., Conger, K. J., Simons, R. L., & Conger, R. D. (2001). Sisters, brothers, and delinquency: Evaluating social influence during early and middle adolescence. *Child Development, 72*, 271-283. doi:10.1111/1467-8624.00278
- Stauffacher, K., & DeHart, G. B. (2006). Crossing social contexts: Relational aggression between siblings and friends during early and middle childhood. *Journal of Applied Developmental Psychology, 27*, 228-240. doi:10.1016/j.appdev.2006.02.004

- Stocker, C. M., Burwell, R. A., & Briggs, M. L. (2002). Sibling conflict in middle childhood predicts children's adjustment in early adolescence. *Journal of Family Psychology, 16*, 50-57. doi:10.1037/0893-3200.16.1.50
- Tucker, J. C., Gundy, K. T. van, Wiesen-Martin, D., Sharp, E. H., Rebellon, C. J., & Stracuzzi, N. F. (2015). Proactive and reactive sibling aggression and adjustment in adolescence. *Journal of Interpersonal Violence, 30*, 965-987. doi:10.1177/0886260614539760
- Verhulst, F. C., Ende, J. van der, & Koot, H. M. (1997). *Handleiding voor de Youth Self-Report (YSR)* [Manual for the Youth Self-Report (YSR)]. Rotterdam, Netherlands: Department of Child and Adolescent Psychiatry/Psychology, Erasmus University Medical Center – Sophia Children's Hospital.
- Yeh, H. C., & Lempers, J. D. (2004). Perceived sibling relationships and adolescent development. *Journal of Youth and Adolescence, 33*, 133-147. doi:10.1023/B:JOYO.0000013425.86424.0f
- Yu, J. J., & Gamble, W. C. (2008). Familial correlates of overt and relational aggression between young adolescent sibling. *Journal of Youth Adolescence, 37*, 655-673. doi:10.1007/s10964-007-9208-0